

SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY, INC.
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМ. ШЕВЧЕНКА В ЗДА
302-304 WEST 13TH STREET, NEW YORK 14, N.Y.

PAPERS ДОПОВІДІ

Ч. 31
№

ПРОФ. Д-Р П. КОВАЛІВ

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ СЛОВОТВОРЕННЯ
В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

* *
*

Доповідь, прочитана на Науковій Конференції
5-го жовтня 1968 року в Нью-Йорку

НЬЮ-ЙОРК

1969

Prof. P. KOVALIV, Ph. D.

CERTAIN CHARACTERISTICS OF WORD-BUILDING
IN THE UKRAINIAN LANGUAGE

diasporiana.org.ua

Address Delivered at the Scientific Conference
on October 5, 1968 in New York City

NEW YORK
1969

Проф. Д-р Пантелеймон КОВАЛІВ

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ СЛОВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Кожна мова, зокрема й українська мова, безнастанно поповнює свій лексичний фонд засобами словотворення. Збільшується кількість понять, збагачується й лексика. Цей словотворчий процес відбувається в мові, згідно з властивими їй законами.

Не завжди можна мати певну відповідь на питання, з якої основи утворене слово. Взагалі для словотворення індоєвропейських мов характерним є, що більшість похідних слів сягає до основ, що позначають дію чи стан, тобто до дієслів. Напр.: *рило* - *рити*, *ворота* - *вертати* та ін.¹⁾

Але деякі слова становлять складну систему словотворення. Такі слова можна аналізувати шляхом історичного вивчення або зіставлення з іншими спорідненими словами. Напр.: *учительство*, *відповідальний*. На підставі зіставлення цих слів з іншими словами, що мають ті самі морфеми, їх можна розчленувати: *уч-и-тель-ств-о*, *від-по-від-альн-ий*. Але в словотворенні немає підстави вважати, що ці слова створювались із цих морфем безпосередньо. Більш правдоподібним є, що вони утворились із складних основ *учитель-і* *відповід-* з допомогою суфіксів *-ств-* і *-альн-і*. Безпосереднє словотворення може бути лише від простих (неафіксованих) основ: від *берег* безпосередньо утворилось *при-бережн-ий*, від *рука-руч-к-а*, від *колоти* - *по-колоти*.²⁾

Часто в словотворенні бувають відступи від літературних, загальних норм. Слова стають надбанням індивідуальної мови, як це можна спостерігати у поетів, журналістів. Напр.: "розтанцьовані світи", "неомасовлена одиниця" (одиниця, що не злилась з масою). Такі словотворення можливі, але вони конче мусять бути вмотивовані, впливати з доброго знання мови, бути натуральними, а не надуманими. Ще О. Синявський остерігав: "Як далеко не кожне сполучення звуків піяна дає акорд, так далеко не механічно творяться нові слова з відомих елементів. Як знаєш тільки добре на музиці, маючи вправність у грі, людина може взяти і новий добрий акорд, так тільки глибоко й повно знаючи мову, можна утворити нове слово, без наміру, не надумано, а цілком натурально".³⁾

На жаль, українська літературна мова, як свідчить сучасна друкована продукція на Україні і поза межами України, ще не стала цілком на шлях закономірного словотворення. Автори підручника для Педагогічних інститутів УРСР М. Жовтобрех і В. Кулик пишуть: "Нові слова творяться в українській мові по-різному, але завжди на основі вже існуючих у ній слів, найактивніше на основі саме тих, які належать до її широковживаного фонду".⁴⁾ Але чи дійсно творяться слова згідно з цими вказівками?

Чи дійсно основою словотворення є українські слова, які входять до основного лексичного фонду? Ось питання, на які мусить відповісти сучасна мовознавча наука, зокрема наука про словотворення.

Треба ствердити, що процес словотворення в українській мові часто відбувається на базі російських зразків, тоді як у цьому не буває потреби. Алла Коваль пише: "Російські слова і словотворення часто служили і слугать моделлю для словотворення нових в українській мові слів і словосполучень".⁵⁾ З її погляду, це нібито позитивне явище. Але в дійсності чи є потреба користуватися обов'язково російськими "моделями" в словотворенні, коли українська мова багата на свої власні моделі, що творяться згідно з власними законами? А тимчасом мова засмічується непотрібними русизмами. Ось приклади калічення української фрази російськими й утвореними на російській зразок словами, як: *заключатися, живе-стрепетний* (рос. *заключатся, животрепетный*): "Основні причини його (суспільного виробництва) розвитку *заключаються* в ньому самому" (НІФУ, 515), "Сковорода... підносив *животрепетні* питання суспільного життя" (Там же, 64). Українська мова має свої відповідні до змісту слова: *міститися, злободенний* або *пекучий* (*містяться в ньому самому, злободенні питання суспільного життя*).

Словотворчі процеси тісно зв'язані як з лексикою (збагачення лексики), так і з граматику (оформляється граматично кожне нове слово). Напр., від іменника "астронавт" утворюється прикметник "астронавтичний", набираючи відповідних граматичних форм: *астронавтичного, -му*.

Сучасна наука про словотворення розрізняє чотири способи словотворення в українській мові: лексико-семантичний, лексико-синтаксичний, морфологічно-синтаксичний і морфологічний.

1. Лексико-семантичний спосіб словотворення характеризується зміною значення того самого слова через розщеплення одного слова на два або більше слів-гомонімів. Напр., слово "насіння" означало спочатку як збірне поняття - сім'я (Поле засіяне сортовим *насінням*). Потім виникло нове значення: насіневий плід соняшника (Молодиці лускали *насіння*).⁶⁾ Це означає, що з'явилось нове слово з новим значенням. Таким способом творяться й інші гомоніми: *місяць* (на небі) і *місяць* (категорія часу), *коса* (знаряддя) і *коса* (волосся), *завод* (підприємство) і *завод* (дія механізму) та ін.

2. Лексико-синтаксичний спосіб словотворення характеризується сполученням (синтаксичним оформленням) слів в одно слово. Сюди належать такі слова, як: *навіки* (на-віки), *сьогодні* (з сего дня), *Білогород* (з В'їль город) та ін., а також деякі складні слова, як: *вернигора, паливода, пройдисвіт* та ін.

3. Морфологічно-синтаксичний спосіб словотворення характеризується переходом слів з однієї частини мови в інші. Це дуже поширений спосіб. Напр.: *вартовий* (варта), *черговий* (черга) та ін. Цим же способом утворились іменники з прикметників і дієприкметників: *учений, лісничий, будівничий* та ін., а також прислівники: *долі, слідом, бігом* та ін.

4. Морфологічний спосіб словотворення характеризується творенням нових слів за допомогою морфем. Цей спосіб об'єднує: афіксне, безпрефіксне словотворення та словоскладення. Особливо поширене в українській мові афіксне словотворення (творення слів з допомогою префіксів і суфіксів). Напр.: *рука - руч-к-а, чорний - чорн-еньк-ий, спіх - по-спіх* та ін.

Спостерігаючи процеси словотворення в мові українських видань, взагалі української преси, ми помітили найбільш поширеними два способи словотворення: морфологічно-синтаксичний і морфологічний. На них ми й спинимось далі докладніше, ілюструючи ці процеси відповідними прикладами, вказуючи одночасно й на відступи від літературних норм.

А. МОРФОЛОГІЧНО-СИНТАКСИЧНИЙ СПОСІБ

Морфологічно-синтаксичний спосіб словотворення є одним з найбільш продуктивним в українській мові. Цей спосіб обіймає не тільки слова, що при переході в іншу частину мови зберігають свою стару граматичну форму (порів.: *молодий* - *жених, учений* та ін.), але й дуже часто міняють граматичну форму (*моральність, поступ, потяг* та ін.).

Найбільш поширеними в мові української пресі є творення: іменників (з прикметників і дієслів), прикметників (з іменників і дієслів), дієслів (з іменників і прикметників) та (рідко) прислівників (з іменників і прикметників). Хоч, правда, не завжди можна і необов'язково встановлювати, з чого конкретно походить основа. Не завжди можна припускати, що зокрема для творення прикметника обов'язковим є спочатку утворити дієслово (*розтанцювані світи* - нема дієслова *розтанцювати*). Вільш правдоподібним є, що дієприкметник утворився безпосередньо шляхом сполучення кількох морфем, а не лише однієї морфеми. Напр., від основи *мас*- можна утворити похідне слово не шляхом приєднання одного суфікса (*мас-ов-ий*), але й шляхом приєднання префікса і прикметникового та дієприкметникового суфіксів (*не-о-мас-овл-ен-ий*), не потребуючи посередності таких творень, як: *масовити, немасовити*.⁷⁾

Виходячи з цього міркування, ми умовно залічуємо до певної групи словотворчих основ дану основу чи корінь, з якого твориться з допомогою морфем нове слово.

ТВОРЕННЯ ІМЕННИКІВ

а) Творення іменників від прикметникових основ: *менщина* (але й: *меншість*): Українська національна *менщина* (в Польщі) чисельно найбільша (С, 1965, ч. 161); *підземка* (але й: *метро*): Якщо навіть у вас нема авта, до ваших послуг є автобус, залізниця, *підземка* чи літак (С, 1966, ч. 143); *темінь* (але й: *темрява*): Непроглядна *темінь* (М, 1966, ч. 3, стор. 14); *уєцифазнення*: Коцюбинський прагне до глибокого *уєцифазнення* кожного слова і речення (КІУЛМ, 537); *унаочнення*: З метою деталізації описів *унаочнення* і конкретизації...явищ Нечуй-Левицький широко використовує... (Там же, 438); *упервіснення*: Заіснування психічних станів юрби є...притокою до *упервіснення* людей... (ЗНТШ, 77) та ін.

Вільш поширені, навіть з деяким перебільшенням, творення іменників від прикметникових основ з допомогою абстрактного суфікса *-ість*, що надає слову абстрактної властивості: *альтернативність*: Очевидно немає ніякої *альтернативності* між обома методами (ЗК, 383); *античність*: Як приходили в стару Україну окремі ідеї *античності*, може нам показати історія (НЗУВУ, 273); *всєцилість* (від рос. присл. *всєцело*, зам. укр. *цілковитість*): Це значить, що воно (жидівське виховання) не має віддати першенства (першости) *всєцилості* жидівської культури (С, 1965, ч. 164);

поширеність (зам. *поширення*): *Поширеність* грамотности в Київській Русі (ПНІУЛМ, 121); *деоїстність*: Прокопович був прихильником *деоїстности* істини (НІФУ, 69); *допустимість* (рос. *допустимость*, укр. *допущенність* від *допущений*): Талієв...підкреслював, що *допустимість* стрибкоподібних мутаційних змін...зовсім не виключає формули Дарвіна про поступовість переходу від одного виду до іншого (Там же, 455); *збитковість* (але й: *збитки*): Це створює реальні передумови...для подолання *збитковости* виробництва (ВС, 1966, ч. 30); *зволоженість* (але й: *вологість*): Природна *зволоженість* окремих районів України не може забезпечити високої продуктивності землі (ЛУ, 1966, ч. 59); *моральність*: Стівенсон був людиною, якого *моральність* і чесність були майже прислів'ям (НК, 1965, ч. 24); *афористичність*, *майстерність*, *напруженість* (але й: *напруження*): Тут з особливою силою виявилась її (Л. Українки) *майстерність* у побудові драматичних діалогів, сповнених *афористичности* вислову, інтелектуальної глибини і емоційної *напружености* (КІУЛМ, 579); *образність*: В публіцистичному стилі (Франка) є й часто яскрава *образність*: (Там же, 516); *окремшеність* (але й: *незалежність*, *самостійність*) Великою перешкодою в нашій співпраці...є їх негативне відношення (ставлення) до нашої національної *окремшености* (О, 1964, ч. 2); *освіченість*: Висока *освіченість* Лесі Українки (КІУЛМ, 564); *ощадність*: Від продавців вимагається продавати *ощадности*... (ВС, 1965, ч. 36); *експресивність*, *піднесеність*, *емоціональність*: У зв'язку з загальною *експресивністю* стилю Панаса Мирного, *піднесеністю*, *емоціональністю* його мови значна роль...належить лексиці (КІУЛМ, 465); *пізнаваність*: Панас Мирний стояв на точці зору *пізнаваности* світу (НІУФ, 186); *прилюдність*: Українська гімназія своїм високим рівнем виховання і навчання здобула собі признання австрійської і американської влади, які надали їй право *прилюдности* (С, 1965, ч. 162); *припухлість*, *кровоточивість* (рос. *кровоточивость*, укр. *кровотечність*): *Припухлість* і *кровоточивість* рани (УРЕ, I, 454); *причиновість* (але й: *причинність*): Принцип *причиновости* незаперечний (Св. 1966, ч. 7-8, стор. 292);⁸⁾ *прияєність* (але й: *присутність*): *Прияєність* чужих військ на нашій землі (С, 1965, ч. 169); *протиставленість* (але й: *протиставлення*): Внутрішня *протиставленість* переживання (НЗУВУ, 144); *цілісність*, *системність*: Зважати на *цілісність*, *системність* мови - це...оцінювати мовні факти з погляду системи (КМ, 65); *солоність*: З глибокою температурою води *солоність* зменшується (УРЕ, I, 353); *сприйемливість* (рос. *приемлемость*, укр. *прийнятність*): Під підробленим для *сприйемливости* в цій групі прізвиськом...він залишився з нею (С, 1966, ч. 168); *вишуканість*: Афористичність надавала мові творів письменниці характеру...правдивої *вишуканости* (КІУЛМ, 569); *стрибковість*: Вчування...нерідко відзначаються *стрибковістю* (НЗУВУ, 569) та ін.

б) Творення іменників від дієслівних основ: *бування* (але й: *буття*): Українська людина в своєму історичному *буванні* (НЗУВУ, 134); *вдяка* (але й: *подяка*): Глибока *вдяка* всім прелегентам (С, 1965, ч. 163); *вигра* (але й: *виграш*): З другого боку, Москва знає, що *вигра* комунізму в Південному В'єтнамі чи *вигра* в Індонезії у війні проти Малайзії... (С, 1965, ч. 180); *виждання* (рос. *выжидание*, укр. *вичікування*): Професор Іван Борина...не тратив часу на *виждання* зміни і повороту в рідний край (ВК, 1966, ч. 10-11, стор. 14); *визброєння* (але й: *озброєння*): *Визброєння* війська (СУД, 93); *виповідження* (але й: *оголошення*): *Випо-*

зложення війни (ВС, 1965, ч. 37); відмова (але й: відмовлення): Відмова від використання в перекладі певних шарів лексики (КМ, 196); вступлення (але й: вступ, вхід): Вступлення війська (ВС, 1965, ч. 36); залучник (але й: додаток): Сенатор ЗДА М. Янг...кожного дня втягав до Конгресового рекорду один з залучників... (ВС, 1965, ч. 36); залишенець (залишений): Михайло Ломацький...доживав віку...як залишенець у Німеччині (ВС, 1965, ч. 41); замилювання (але й: покликання): Він (В. Дорошенко) був із замилювання бібліографом (С, 1966, ч. 144); зложення (але й: покладення): Зложення вінка на символічній могилі (ВС, 1966, ч. 36); знаціоналізування (але й: націоналізація): (Титул архієпископа) здобув собі владика Новгороду, користаючи з боротьби Києва за націоналізування Київської Митрополії (ЧКРУ, 57-58); зображення (рос. изображение, укр. малюнок): В поліграфії абрис - контур малюнка...багатоколькового зображення (УРЕ, I, 14); купно але й: купівля): Вони (бабки) не повинні жаліти часу, ані грошей на купно книжок (С, 1965, ч. 137); лучба (але й: зв'язок): Яке велике значення має для вживання засобів лучби (преса, радіо, телевізія тощо) (Св.1965, ч. 7-8, стор. 301); найменування (рос. наименование, укр. назва): Українські географічні найменування (КМ, 212), Діалектний поділ географічних українських найменувань (Там же, 214); намічення (від рос. намешить, але укр.накреслити): Намічення та переведення в життя широко закроеного плану (О, 1964, ч. 3); напруга (але й: напруження): Кошиць у час великої напруги поривав за собою всіх у світ...краси української пісні (ЛП, 32), Картина знята ясно і просто, зі справжньою емоціональною напругою (М, 1966, ч. 3, стор. 11), В усій Шевченковій ліриці завважаємо певне ступенювання від вної до зрілої напруги вислову (ШМ, 77); народини (але й: народження): "29 вересня минає 100 років від народин Михайла Грушевського" і тут же далі: "Місце народження Грушевського" (ЛП, I); незнищуваність: Косоногов...доводив вічність і незнищуваність матерії (НІФУ, 451); породження (рос. порождение, укр. наслідок, плід): Палка ворожість до кріпосного права (треба: до кріпацтва) і до всіх його породжень (НІФУ, 121); окняження: Після опису окняження Ізяслава Іпатський літопис описує... (Ч, 464); оповідь (але й: розповідь): Автори прагнули поєднати стислість і ясність...з доступністю оповіді (ЛУ, 1966, ч. 59); пожада (але й: похіть, похитливість): Так ми потрапимо опанувати різні тілесні пожади (Св. 1965, ч. 7-8, стор. 305); попис (але й: виступ, концерт): У програмі концерту були пописи таких учнів (С, 1966, ч. 171); це слово утворене від дієслова "пописуватись": Розтислав Микитин з підгочвої кляси...пописувався на скрипці (Там же); поправа: Поправа і поступ... залежать не від людини, а від ласки, яку Бог їй дав (Св. 1965, ч 7-8, стор. 305); пошанування (але й: шанування): Республіканська партія мала б повести хрестоносний похід в справі пошанування законів (С,1965, ч. 169); пошук (але й: шукання, розшук): Кредо її життя - це пристрасний пошук правди (М, 1966, ч. 3, стор. 31); прослава (але й: прославлення): Апостольський Престіл (Престол) лишає на Воже Провидіння прославу цього великого святця (Св. 1965, ч. 7-8, стор. 310); редагування (але й: редакція): Принцип мовного редагування треба було б продумати значно краще (КМ, 102); розробка (але й: опрацювання): Розробка проблем (НІФУ, 497), Чимало уваги приділялося розробці програм (Там же, 499); розмосковлення: Повільні поступи в розмосковленні Православної Автокефальної Церкви в Польщі (ВНІУПЦ, 39);

санкціонування (але й: санкція): Постанови собору підлягають *санкціонуванню* єпископів (УПС, 1965, ч. 9); *співпоставлення* (рос. сопоставление, укр. зіставлення): Тарнавський любить будувати свої метафори способом близького *співпоставлення* абстрактного і конкретного (ЛП, 67); *танення* (але й: розтавання): *Танення* снігу та льоду (УРЕ, I, 299); *типізація, індивідуалізація*: Характерною рисою діалогів Лесі Українки є яскрава мовна *типізація і індивідуалізація* персонажів (КІУЛМ, 580); *убуток* (як антонім до *прибутку*): *Убутки* (С, 1966, ч. 186); *утвердження* (рос. утверждение, укр. встановлення, зміцнення): Воротьба партії за *утвердження* марксо-ленінської теорії (НІФУ, 474); *функціонування* (але й: функція): *Функціонування* більшості відтопонімічних прикметників..територіально обмежене (КМ, 226); Розширення сфери *функціонування* усього літературного мовлення...(Там же, 46) та ін.

ТВОРЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

а) Досить поширеним є творення прикметників від іменникових основ: *астронавтичний*: *Астронавтична* залага на місяць (С, 1965, ч. 173); *атомовий* (але й: *атомний*): *Атомова* війна (А, 1966, ч. 144); *безперешкодний*. Важливим моментом українського національного руху була боротьба за *безперешкодний* розвиток української мови (НІФУ, 215); *бюджетовий* (але й: *бюджетний*): Сталева індустрія має *бюджетовий* дефіцит (С, 1966, ч. 143); *вимовний*: *Вимовні* норми кожної національної мови виробляються протягом тривалого часу (КМ, 63); *відділовий*: *Відділові* секретарі (але й: *секретарі відділів*) Унсоюзу (С, 1966, ч. 186); *входовий* (але й: *вхідний*): Перед *входовою* брамою оселі вітав владику...(С, 1966, ч. 136); *галузевий*: Інститут мовознавства повинен взяти під свій контроль і видання *галузевих* словників (КМ, 249); *гальмівний*: На початку 30-х років стало ясно, що педологія починає відігравати в науці *гальмівну* роль (НІФУ, 551); *духовий* (але й: *духовний*): Серед такої атмосфери *духового* центру України...приїжджає Михайло Грушевський (ЛП, 3); *звитяжний* (звятига "перемога"): "Народ *звитяжним* трудом здійснює славні накреслення...з'їзду (М, 1966, ч. 3, стор. 2); *концертовий* (але й: *концертний*): Недавно...наша Капеля бандуристів ім. Тараса Шевченка повернулася з *концертової* поїздки (С, 1966, ч. 36); *надвечеровий* (поетично-індивідуальне творення): І хочеться у млі *надвечеровій* турбот лишити денну вагету (ДРГ, 32); *одумівський* (від - ОДУМ, організація демократичної молоді): З'їзд закінчено...співом *одумівського* гимну (С, 1965, ч. 165); *оперовий* (але й: *оперний*): Галина Андреадіс...виконала ряд українських композиційних *оперових* арій (Там же, ч. 165); *осадочний* (рос. осадочный, укр. осадочий): Відклади магматичного та *осадочного* походження (УРЕ, XVII, 20); *осібний* (але й: *окреміий*): Видання відрізняється від інших подібних видань, має *осібні* відділи...(ВС, 1965, ч. 37); *підставовий* (але й: *основний*): Студія...дала нашій молоді *підставові* засади виховання (ВС, 1966, ч. 36); *поступінний* (рос. постепенный, укр. поступовий): Тривання українського дієслова можна схарактеризувати *поступінним* ускладненням основи (СНУЛМ, 94); *прикладний* (але й: *зразковий*): Дружина втратила доброго і *прикладного* мужа (С, 1966, ч. 136); *програмовий* (але й: *програмиий*): *Програмову* доповідь виголосив ред. Ярослав Гайвас (С, 1966, ч. 165); *рекордовий* (але й: *рекордний*): Перед-

бачають *рекордовий* урожай пшениці цього року в Канаді (С, 1966, ч. 166); *розвозовий*: Для східних слов'ян, для українців, *розвозовою* етнічною базою були трипільські племена (ЧКРУ, 28); *розважальний* (але й: *розважаний*): Програма дня складалась з двох частин: офіційної і *розважової* (ВС, 1965, ч. 36), На протывагу пустому і *розважальному*...придворному балету дореволюційного періоду радянське балетне мистецтво звернулося до повноцінних...сюжетів і тем (М, 1959, 1);¹⁰ *світоглядний* (але й: *світоглядний*): Завдання і мета *світоглядної* публіцистики (Суч. 1966, ч. 6, стор. 85), Єдність загального і конкретного - такі характерні для реалістичного методу Шевченка та його *світоглядних* позицій... (КШФ, 70), Правдивість і ясність...відповідає ідейнотворчим *світоглядним* настановам письменників (КМ, 18); *словний* (але й: *словесний*): *Словні* форми (ШМ, 81); *спекотливий* (але й: *жаркий*): Приїхавши до Ровенни в *спекотливу* суботу,...я застав усі установи,...зачиненими(закритими) (РПІ, 107); *спортовий* (але й: *спортивний*):¹¹ Відбулася роздача нагород і відзначення переможцям у *спортових* змаганнях (С, 1966, ч. 165); *суботнішній* (але й: *суботній*): *Суботнішня* програма була закінчена забавою (С, 1965, ч. 162); *тарифовий* (але й: *тарифний*): *Тарифова* система (С, 1966, ч. 137); *телефонічний* (але й: *телефонний*): Дійсні прибутки *телефонічних* працівників збільшилися (С, 1966, ч. 143); *торонтонський* (але й правильно: *торонтський* від основи *торонт-* з допомогою суфікса *-ськ-*): Ричард Дж. Нідгем описав свої враження в *торонтонській* газеті (ВС, 1965, ч. 36); *уніформований* (уніформа): Лави за лавами крокують *уніформовані* тисячі сумівської молоді (КВНС, 39); *фашистський* (але й: *фашистський*), бо немає потреби роботи творення з допомогою складного суфікса *-ів-ськ-*): *Фашистський* уряд Німеччини (ВНІУЩ, 177); *філософічний* (але й: *філософський*).¹² В академічному словнику¹³ подані обидві форми, але в першому випадку (філософічний) зазначено "редк.", хоч приклади взято в Коцюбинського і Рильського: Наш інтелегентний читач...бажав би зустрітись...з обробкою тем *філософічних* (Коцюб.), Озвася граф сумним *філософічним* тоном (Рильськ.). А так, звичайно, вживається друга форма з суфіксом *-ськ-*: Франко вживає слово "ідеалізм" зовсім не в *філософському* розумінні цього слова (КШФ, 44), Його (Максимовича)...ідеї були значним вкладом в історію вітчизняної *філософської* думки (НІФУ, 218), Своїми *філософськими* концепціями звів Кант причиновість до чисто суб'єктивного принципу (Св. 1965, ч.7-8 стор. 293).

б) Трохи рідше трапляються прикметники, утворені від дієслівних основ: *видержливий*: Хто зна чи пара *видержливих* ніг...не пригодиться в майбутньому (С, 1966, ч. 143); *відображувальний* (але правильно: *відображальний*, бо немає дієслівної форми *відображувати*, щоб творити з неї *відображувальний*): Надходять сигнали про хід відповідної *відображувальної* реакції на зовнішній подразник (НІФУ, 590); *забезпечувальний* (але й: *забезпечувальний*):¹⁴ Він є членом української *забезпечувальної* організації (С, 1965, ч. 161); *зображальний*: *Зображальні* засоби розмовної мови (КІУЛМ, 385); *зчудований* (зчудуватися): Я просто *зчудований* тим розміром і різноманітністю того, що я читав...(К, 2); Всі *зчудувалися*, немов ударив грім (М. Рильськ.); *незникальний*: Буття - це ланцюг комбінацій єдиної вічної *незникальної* субстанції (ДФМ, 6); *небачений* (але й: *нечуваний*): Завдяки застосуванню радіо-методів штучних супутників Землі *небачених* успіхів досягла астрономія (НІФУ, 622); *немисли-*

ний (рос. *немислимий*, укр. *нечуваний*): Взагалі Франко *немислимий* без Шевченка (КШФ, 18); *неприпустимий* (рос. *недопустимий*, укр. *неприпущений*): Утворення форми родового відмінка множини - "радій" від "радіо" є *неприпустимим* (КМ, 12); *палахкотливий* (від *палахкотити*): Світ - *палахкотливий* форум (ДФМ, 5); *підготовний* (але й: *підготовчий*): Ці устійнені тексти проскту маніфесту...будуть тепер передані на розгляд *Підготовному* Комітетові (ВС, 1966, ч. 36); *підґрадуантний*, *ґрадуантний* (англ. graduate "кінчати вищу школу"): Курси української мови... основно важливі в ділянці славістичних студій *підґрадуантного* і *ґрадуантного* рівня (НК, 1965, ч. 26); *плавацький* (але й: *плавальний*): Відбулося святочне відкриття тенісових і *плавацьких* першостей (С, 1966, ч. 165); *платничий* (але й: *платіжний*): Страйк авіаційних механіків збільшить дефіцит американського міжнародного *платничого* баянсу (Там же); *поноєний* (але й: *повторний*): У Тант перевів *поноєну* двогодинну розмову (Там же, 170); *прямувальний*: Драматизація маси...*прямувального* стану перетворює масу на крбу (ЗНТШ, 73); *тривальний*: Талановиті *майстри* слова...не вмщалися в *тривальні* норми мови (КМ, 118).

ТВОРЕННЯ ДІЄСЛІВ

а) Творення дієслів (включно з дієприкметниками і дієприслівниками) від іменникових основ: *анатемізований* (анатема): *Анатемізований* римськими легатами патріярх Михайло Керуларій (Ч, 339); *винародовловати* (сь) (народ): Варяги приходили на Русь без жінок; осівши тут, вони одружувались і вже в другій генерації *винародовлювались* (ЧКРУ, 49-50); *відлунюватись* (луна): Дзвінко навколо *відлунюється* трудовий гомін (М, 1966, ч. 3, стор. 1); *демісіювати* (демісія): Хрушов *демісіював* Жукова в 1957 році (С, 1966, ч. 165); *заприяєнитись* (прияєнь): *Заприяєнились* ми (Св. 1965, ч. 7-8, стор. 320); *затруднити* (труд): Число *затруднених* загально збільшується... (С, 1966, ч. 166), *Затруднена* на службі правди, вільна преса помагає своїм читачам бути краще поінформованими (Св. 1965, ч. 7-8, стор. 301); *заякоритися* (якір): Треба було *заякоритися* й віпочити (ЛП, 39); *нараджуватись* (але й: *мати нараду*): (Агенція Об'єднаних Націй) тепер *нараджується* в Београді (С, 1965, ч. 162); *наректувати* (рекрут): Розвідча Агенція могла...*наректувати* екс-українців, екс-поляків і привезти їх до Нью-Йорку (Там же, 164); *обезвладнювати* (влада): Думки мають той особливий привілей, що вони можуть *обезвладнювати* противників (Там же, 184); *обланцюжити* (ланцюг): Розкидаючи обланцюженими скатами сніг,...мчать машини (Суч. 1966, ч. 6, стор. 26); *окацелярвати* (канцелярія): Воно (слово) засушує, *окацелярує* текст (А. Коваль. Культура мови, 176); *окрилити* (крило): З'їзд *окрилив* мистців на плідні творчі дерзання (М, 1966, ч. 3, стор. 2); *проблематизувати* (проблема): В таких випадках наука мала би до діла з гексатевхом, що ще більше *проблематизує* справу авторства (ЗНТШ, 141); *процесувати*, *процесований* (процес): СССР викинув американського дипломата...як замішаного у справі *процесованого* в СССР Герарда Бруна (НК, 1965, ч. 26); *товаришити* (товариш): Цей найвищий зов поета, якому *товаришив* глум і сарказм... (ШМ, 89); *розвоєнювати* (вогонь): І ще одно *настирливе* враження, ніби провідні керівні чинники...в якій мірі її (чорну силу) *розвоєнюють* (С. 1966, ч. 186); *умандатувати*, *умандатовано*

ни (мандат): На церковний з'їзд...прибуло 565 *умандатованих* делегатів (ВНІУПЦ, 47); *уславлювати* (слава): *Уславлювати* тих, що піднімаються на п'єдестал суспільства, - ризик (ДФМ, 24); *цяцькувати, цяцькований* (цяцька): (Книга) близько 300 сторінок,...*густо цяцькованих* ілюстраціями (ЛУ, 1966, ч. 59); *чаркуватися* (чарка): Спостерігав, як два брати *чаркувалися* (КМ, 6).

Від дієслів з суфіксом *-ува-(-юва-)* цілком можливий перехід у відповідні дієслівні іменники з тим же суфіксом: *апостолювання* (апостол): Інформація про *апостолювання* св. Андрія в грецькій Ахаї...є доцільно виведена (Ч, 53); *видаткування* (видаток): Текст закінчується про *видаткування* на боротьбу проти вбогости (С, 1965, ч. 172); *догматизування* (догмат): *Догматизування* поняття "автокефалії"...є неправославним розумінням (ВНІУПЦ, 25); *митрополитування* (митрополит): Впродовж його (Теогноста) *митрополитування*... (Ч, 702). Я був арештований у другому році його *митрополитування* і мусів перейти через горнило мук (Слово, 28); *наросткування, приросткування* (наросток, приросток): Способами *наросткування* й *приросткування*...з'являється маса нових слів (СНУЛМ, 112); *опосередкування*: При цьому форми і закони пізнання виступають знаряддями *опосередкування* для свідомости наслідків практики (НІФУ, 593); *опредмечування* (предмет): Іменники, будучи способом *опредмечування* різноманітних понять і уявлень, перебувають у складних взаєминах з усіма іншими класами слів (Жовтбрех, Кулик, Курс, 205).

б) Творення дієслів від прикметникових основ: *абсолютизувати, абсолютизуючи* (абсолют-): *Абсолютизуючи* момент мінливості...об'єктивного світу, вони (українські філософи) перекручують діалектичне розуміння розвитку (НІФУ, 595); *безкриліти* (безкрилий): В небезпечному намулі...*безкриліє* поетична думка (ЛУ, 1966, ч. 59); *етаємничити* (таємничий): Віллі Брандт заявив,...що коли б він став канцлером, вимагав би від З'єдинених Держав, щоб вони *етаємничили* Західню Німеччину у спосіб якнайлегшого продукування атомної енергії (С, 1965, ч. 170); *допевнитись* (але й: *увевнитись*): Об'їхавши Близький Схід, Мелетій Смотровийкий *допевнився* на власні очі, що... (О, 1964, ч. 3); *заяскравлюватися* (яскравий): І картинами краснотканними *заяскравлюються* світи (ДРГ, 10); *опорознитися* (але й: *звільнитися*): Тоді в нашому видавництві *опорознилися* місце машиністки (О, 1964, ч. 2); *оприлюднити* (але й: *опублікувати*): Радіо і телевізія *оприлюднили*...зизнання двох летунів (С, 1965, ч. 161), Доповідь буде незабаром *оприлюднена* (С, 1966, ч. 165, Жуков *оприлюднив* першу частину своїх спогадів (Там же); *осамітнений* (самітний): Михайло Ломацький, подоляк, доживав віку *осамітнений*, як залишенець у Німечнині (ВС, 1965, ч. 41); *осоняшнений, розсоняшнений* (соняшний): Простягається перед вами новий прекрасний красвид...з *осоняшненими* водами озера (РПП, 112), В *розсоняшене* полудне...моя нога вдруге вступила на Маріна Гранде... (Там же, 67); *повнити* (повний) (але й: *виконувати, служити*): (Він) повнив службу при 24 піхотному полку в Коломії (С, 1965, ч. 162), Приходське духовенство *повнило* тільки обов'язки щоденної служби... (Ч, 728); *розніжювати* (ніжний): Мистецькі переживання в класі Карла Брюлова *розніжювали* його (Шевченка) душу (ШМ, 76); *увиразнюватися* (виразний): Система мов...дедалі більше уточнюється, *увиразнюється* (КМ, 63); *ударемнити* (даремний): Він...робив усе, щоб його *ударемнити* (СУД, 182); *усучаснити* (сучасний): Собор (у Ватикані) прийняв...проект декрету про полегшення й більше *усучаснення* життя...в мастирях (С, 1965, ч. 190); *утривалити* (тривалий): *Утривалити* ці здо-

бутки можна тільки...в системі Вселенської Церкви (Там же, 169); *утру-*
днювати (але й: *перешкоджати*): Пожежа *утруднювала* рятункову акцію (Там
же, 165) та ін.

ТВОРЕННЯ ПРИСЛІВНИКІВ

Трапляються лише незначні випадки творення прислівників - менше від іменників, більше від прикметників.

а) Творення прислівників від іменників: *впротязу* (зам. *протягом*, *впродовж*): *Впротязу* кількох наступних місяців я відбув не кілька таких подорожей (К, 21); *прикладово* (зам. *як приклад*): Ці предмети, очевидно, подані в джерелах не вичерпно, тільки *прикладово* (НЗУВУ, 190); *узад* (зам. *назад*): Дивлячись тепер *узад*, я просто зчудований тим розміром...(К, 7); *фінансово* (зам. *фінансами*): Він (президент Джансон) приобіцяв *фінансово* допомогти організації (НК, 1965, ч. 23); *частинно* (але й: *частково*): Даний добір навчального досвіду *частинно* заторкує питання...(С, 1965, ч. 162) та ін.

б) Творення прислівників від прикметників: *ентузіястично* (зам. з *ентузіязмом*): Всі приявні *ентузіястично* вітали...(С, 1965, ч. 162); *навічно* (але й: *навіки*): (Ф. Сурков) *навічно* ввійшов в історію визволення...Львова (ЛУ, 1966, ч. 59); *опосередковано* (але й: *через посередність*): філософська думка визначається економічним ладом суспільства не безпосередньо, а *опосередковано* (НІФУ, 10); *останньо* (але й: *останнім часом*): *Останньо* покійна перебувала у своїй дочки...(С, 1965, ч. 162); *Останньо* довідуємось з преси, що...(НЛ, 70); *поквапно* (але й: *поспішно*): Уряд ЗДА *поквапно* прийняв вимогу "неутралістів" (С, 1965, ч. 172); *попередньо* (але й: *раніше*): В повідомленні до поданого *попередньо* повідомлення треба згадати...(Там же); *посмертно* (але й: *по смерті*, *після смерті*): Російська Академія Наук *посмертно* присудила її (праці Франка) авторові премію (ЛУ, 1966, ч. 59); *сумарично* (але й: *сумарно*): *Сумарично*, я вірю, що ми не усвідомимо, що наша громада...(С, 1965, ч. 164); *схвально* (але й: *позитивно*): Автор "Синописа"... *схвально* ставиться до князів...(НІФУ, 85) та ін.

Б. МОРФОЛОГІЧНИЙ СПОСІБ

Найбільш важливим для збагачення словника є морфологічний спосіб словотворення. Цим способом творяться вже не абсолютно нові слова, а відбувається комбінація того, що вже існувало. Напр.: *безпека - за-безпеч-енн-я*. Тут до основи *безпек-* додано префікс *за-* і суфікс *-енн-* із зміною фонетичним шляхом кінцевого звука основи *к* в *ч* та із зміною закінчення *а* в *я*.

Морфологічний спосіб словотворення складається з двох головних видів: афіксації і словоскладення.¹⁵⁾

АФІКСАЦІЯ

Афіксацією ми називаємо творення слів з допомогою суфіксів і префіксів, що мають ще й назву морфем. Више ми бачили, що афікси використо-

вуться и морфологічно-синтаксичним способом, але в таких випадках суфікси і префікси виконують переважно словотворчу роль і звуться словотворчими. Але коли суфікси і префікси служать лише для творення форм (*чорний - чорн-ий-ий*), вони звуться морфотворчими. Та з усім тим афікси і в цій (морфотворчій) функції вносять в слова нове значення слів. Тому на цю функціональну роль афіксів треба зважати при словотворенні (морфотворенні). Ось що пише О. Синявський: "Кажучи взагалі, не однаково буде, чи сказати *робітники* чи *робітництво*, *довгатиї* чи *довгастий*, або *довговастий* (а то ще й *довговатий*), *безпутний* чи *непутній* і т. д. Усі вони на своєму місці (тобто в певних контекстах) будуть добрі, а на не своєму шкодитимуть силі виразу або порушуватимуть естетичний бік мови, як невдало підібране й припасоване до себе вбрання чи хоч тільки кольори, бо хоч і які вони гарні й чисті нарізно, вони тільки в певній гармонії справляють приємне вражіння".¹⁶⁾ І далі: "Багатіші засоби на словотвір української мови, зокрема наростки й приростки повинні стати слухняним і гнучким знаряддям у руках тих, хто слово має за знаряддя своєї діяльності".¹⁷⁾

Залежно від участі в творенні слова складотворчих елементів в афіксації виділяються три різновиди: суфіксний, префіксний і суфіксно-префіксний.

а) Афіксація іменників в українській мові дуже численна, але ми спинимось тільки на деяких особливостях в сучасній літературній мові. Основним видом творення іменників є суфікси:¹⁸⁾ *вестернізація* (штучне творення від англ. кореня *west-*): Вачимо повільний процес "вестернізації" ЗДА, обернення її обличчя від Сходу...до Заходу (НЛ, 1965, ч. 14, стор. 67); *видаткування* (але й: *видаток*): Палата схвалила проєкт *видаткування* на допомогу закордонні... (С, 1965, ч. 167); *консерватизм* (але й: *консерватор*): Хто в майбутньому очолить *консерватистів*, залежить від... (НК, 1965, ч. 23); *режимник*: Сьогодні інші *режимники* побоюються поступових ідей (Слово, 1966, стор. 30); *словникар*: Але, на жаль, не перевелись ще у нас...критики лексикографічних праць, які не поминають жодної нагоди для того, щоб тільки чорнитися...праці наших *словникарів* (КМ, 28-29); *стипендист* (але й: *стипендія*): *Стипендисти* живуть і харчуються в Колегії (НК, 1965, ч. 23); *фігурація*: Нова тема...у вирі орнаментальних *фігурацій*...звільняє місце для теми головної партії (М, 1966, ч. 3, стор. 35); *цивіліст* (але й: *цивільний*): Секретар оборони...плянує найняти коло 60.000 *цивілістів* (С, 1965, ч. 173).

Запозичене з англійської мови слово *Паціфік* (англ. Pacific Ocean - Тихий Океан) приймає українську форму (флексію): По другому боці *Паціфіку* розташовані землі з українським населенням (НЛ, 1965, ч. 14, ст. 68) та ін.

Досить поширене в українській пресі словотворення з допомогою суфіксів *-тво, -ство*. Ці суфікси надають слову значення збірності, найчастіше служать для творення збірних назв осіб, заступаючи множину: *воцтво*: Наші власні записи арготизмів українського *воцтва*...стосуються.. (НЗУВУ, 141), Ішло *воцтво*, братство ратних діл (ІСУЛМ, 102); *жіноцтво*: Добро українського *жіноцтва* (С, 1965, ч. 178), У вагоні старшин гостинно прийняли театральне *жіноцтво* (ЛП, 38); *козацтво*: З них (селян, міщан) в першу чергу формувалося українське *козацтво* (НІФУ, 47); *купецтво*: Конференція українського *купецтва* (С, 1965, ч. 173); *пластунство*: З'їзд старшого *пластунства* (ВС, 1965, ч. 38); *попівство*: І прийшли

до шевця благочестиве *попівство* (Ю. Шерех, Нарис, 83); *провідництво*: Серед критично думачого *провідництва*... помітна переоцінка ідейних цінностей (ДШ, 5); *чернецтво* (ВНІУПЦ, 184); *юнацтво*: У школі *юнацтво* знайомиться з кращими художніми творами (КМ, 170); *людство*: Логіка Аристотеля була в свій час величезним досягненням філософської думки *людства* (НІФУ, 56) та ін.

Звідси назви професій, народів, виробництва тощо: *летунство*: Пакістанське летунство перевело важкий налет (наліт) на... Армітсар (С, 1965, ч. 177), Генерал *летунства* (Там же, 161); *американство*: Можна спостерігати, що поволі формується... синтеза західного *американства* (НЛ, 1965, ч. 14, стор. 67); *жидівство*: Якщо жидівське виховання має забезпечити існування *жидівства*, то чи... (С, 1965, ч. 164); *словництво*: Уже здавна на Україні плекано *словництво* (Ю. Шерех, Нарис, 3); *українство*: Наступає в історії *українства* нова доба (НШ, 195); *шкільництво*: Українське *шкільництво* почало виникати з 1917-1918 шкільного року (ВНІУПЦ, 99) та ін.

А далі почали виникати такі абстрактні поняття, як: *благословенство*: Двохтижневик ... почав виходити... з *благословенства* митрополита (ВНІУПЦ, 41-42); *наступництво*: (Зв'язок з минулим) і є те *наступництво* (НШ, 12); *першество* (рос. *первенство*, укр. *першість*): Змагання за *першество* (С, 1966, ч. 166) та ін.

З префіксованих іменників можна вказати лише на такі приклади: *віднога*: Нема кому подбати про те, щоб в канадійських шкільних підручниках не писали про те, що українці це *віднога* росіян (ВС, 1965, ч. 36); *попис* (з лексикалізованим префіксом по-): На закінченні *попису* промовив до зібраних... парох (С, 1965, ч. 164), По сніданку слідував *попис* дітей (Там же).

б) З афіксованих прикметників треба відзначити такі:

1) Суфіксовані: *величавий*: *Величаві* Шевченківські концерти (КУНС, 43); *Петровий* (правильно: *Петрів*): *Петровий Престіл* (О, 1964, ч. 3); *Франковий* (правильно: *Франків*): *Франковий* переклад (ЗНТШ, 134); *цивілістичний* (правильно: *цивільний*): Ці управління не даються вмістив в *цивілістичну* схему (НЗУВУ, 232) та ін.

2) Префіксовані: *відпочатковий*: Буття - це *відпочатковий*... ланцюг комбінацій (ФМ, 6); *потаємний*: На Україні... велися *потаємні*, але жваві переговори (О, 1964, ч. 3); *приявний*: *Приявні* на залі учасники імпрези (С, 1966, ч. 136) та ін.

3) Суфіксовано-префіксовані. Це прикметники найвишого ступеня: *найдовершеніший*: В ній (збірці) зібрано все *найдовершеніше*, що видавалося (ЛУ, 1966, ч. 59); *найпромовистіший*: Лише сам світ... - *найпромовистіший* доказ існування Бога (ДФМ, 5); *найраньший* (але й: *найраніший*): В повісті "Княгиня" маємо образ життя з *найраньших* років Шевченка (ШМ, 142); *найчарівливіший* (але й: *найчарівніший*): Він був визначним *найчарівливішим* актором фестивалю (М, 1966, ч. 3, стор. 17) та ін.

в) Коли іменники і прикметники поновнюються переважно суфіксним способом словотворення, то дієслово збагачується також і префіксним і префіксно-суфіксним способом. Треба відзначити два типи творення дієслів: дієслівний і дієприкметниковий.

А. Найбільшу групу становлять дієслівні творення. Причём, треба зазначити, що ці творення часто йдуть всупереч літературним нормам, особливо через невідповідне вживання префіксів і суфіксів. Існує три мор-

фологічні способи творення дієслів: префіксний, суфіксний і префіксно-суфіксний.

1) Найбільше дієслів твориться префіксним способом: *виваблювати* (побудова фрази вимагає саме цієї форми – рух з середини, порів. з протилежним значенням – *приваблювати*): Несподівана поява Мойсея... викликає психічний відрух зацікавлення, що *виваблює* ізраїльтян із їх наметів (НЗНТШ, 74); *вилити* (але й: *виключити*, *вилучити*): Гординський у своїй студії *вилити* цю справу зовсім з поля своєї уваги (РПІ, 6-7); *виминути* (але й: *обминути*, *уникнути*): Існують два шляхи, щоб *виминути* катастрофу (С, 1965, ч. 162); *вистерігатися* (але й: *остерігатися*): Треба *вистерігатися* небезпеки від води (Слово, 76); *вистосувати*, *стосувати* (правильно: *застосувати*): Ті резолюції підтримали З'єднані Держави, *вистосувавши* до Індії і Пакистану аналогічний заклик (С, 1965), ч. 167). Це запрошення (вистати спостерігачів) *вистосував* президент на адресу російської Академії Наук (Там же); тут зовсім недоречно це слово, треба: *вислав на адресу*; в іншому місці на початку фрази вжито правильно форми *застосувати*, але, в кінці фрази – неправильно: *стосувати*: Минулого року цю методу почали *застосовувати* до пшениці, але цього року...будуть *стосувати* (треба: *застосовувати*) до бавовни (Там же, 161); *влічити*, (правильно: *залічити*, *зарахувати*): До загальногромадських установ у давніх помпех...треба *влічити* велику Базиліку (РПІ, 11); *воз'єднати(ся)* (рос. *воссоединить(ся)*, укр. *з'єднати(ся)*): Український народ *воз'єднався* з російськими братами (НІФУ, 71); звідси відповідні іменникові творення на російській зразок: *Воз'єднання* всіх українських земель в єдиній державі УРСР (ПНІУЛМ, 189), *Воз'єднання* України з Росією (КІУЛМ, 95); *втішатися* (правильно: *користуватися*): Посол М. Стар *втішається симпатіями*... усіх канадійців (НК, 1965, ч. 23); *долучитись* (але й: *приєднатись*): До цієї групи киян *долучились* тернопольці (ЛП, 33); *заіснувати* (але й: *почати існувати*): Щоб дані факти *заіснували*, був потрібний капітал (Там же, 11), Несподівано *заіснувала* переписка (УПС, 1965, ч. 9); *запізнатися* (але й: *познайомитися*): *Запізнаємося* із колишнім і теперішнім способом виробу ляльок (С, 1965, ч. 163); *нап'ятнувати* (рос. *пятно*, укр. *пляма*, *заплямувати*): Прихильників зустрічей *нап'ятновано* як змінювачів і зрадників (ВС, 1965, ч. 36); *навітлювати* (але й: *висвітлювати*): Намагання *навітлювати* моральність з релятивного погляду (С, 1966, ч. 166); звідси відповідний іменник: Втягування Церкви у справу, що можуть мати різне *навітлення* (Там же); *натаврувати* (але й: *зганьбити*): Мадярські комуністи *натаврували* "культурну революцію" китайських комуністів (С, 1965, ч. 165); *освідчувати* (але й: *свідчити*, *засвідчувати*): Підписані архископи... *освідчують* перед цілим світом, що... (ВНІУПШ, 257); *підмічувати* (правильно: *позначати*): Те, що пізніше наука визначала шляхом теорії та загальних постанов, раннє право *підмічувало* у постановках спеціальних (НЗУВУ, 189); *покінчити* (правильно: *закінчити*): В. Доманицький... *покінчив*... історично-філологічний факультет (ШМ, 127); *покинути(ся)* (правильно: *залишити(ся)*): Форстгоф таки *покинається* при твердженні, що суб'єктивні публічні права проти держави існують (НЗУВУ, 228); *проступати* (але й: *виступати*, *з'являтися*): У відмінюванні займенників дуже помітно *проступають* нові явища (КІУЛМ, 55); *успокоювати* (рос. *успокаивать*, укр. *заспокоювати*): Інший згадує, як сама приявність владики *успокоювала* в'язнів (Св. 1965, ч. 7-8, стор. 309); *утверджуватися* (рос. *утверждаться*,

укр. *встановлюватися*): Творчий метод революційної демократії ще тільки *утверджувався* в Росії (КШФ, 40), Діалектичний та історичний матеріалізм *утверджувався* на Україні (НІФУ, 368) та ін.

2) Суфіксні творення дієслів трапляються рідше. Найчастіше порушується літературна норма неправильним вживанням суфікса *-ува-* зам. *-а-*; звідси неправильні дієслівні форми: *викликувати - викликує, викликати - викликає*. Крім цього, трапляються ще й інші неправильні творення дієслів. Ось приклади: *викликувати* (зам. *виклика́ти*): Подана вище вістка *викликує* багато різних рефлексів (УПС, 1966, ч. 3, стор. 15); *відзначаються* (зам. *відзначатися*): Переслідування *відзначувалося* численними мучениками за віру (РЦ, 1966, ч. 67, стор. 4-5); *обслужувати* (рос. *обслуживать*, укр. *обслуговувати*): Літературна мова: *обслужує* культурне життя народу (КІУЛМ, 5); *припинювати* (зам. *припиняти*): Ця формула *припинює* свербіни (С, 1966, ч. 143); *сподітися* (зам. *сподіватися*): Чорноморська Січ *сподіється* мати його (Лева Вілчка) в складі своєї першої футбольної дружини (Там же) та ін.

Трапляються випадки неправильного вживання частки *-ся*, яка не входить до складу основи і не належить до закінчення, а приєднується до закінчення головної перехідних дієслів. Іноді й неперехідні дієслова вживаються з часткою *-ся*. В перехідних дієсловах частка *-ся* має головну зворотний характер (*одягася, вмивася*), але в неперехідних дієсловах частка *-ся* надає дієслову дещо іншого відтінку значення. Навіть те саме дієслово в одних випадках вживається з часткою *-ся*, в інших - без *-ся*. Напр., дієслово *стати* вживається з часткою *-ся*, коли мова йде про якусь подію (*сталося пожежа, катастрофа* тощо), але *стати* без частки *-ся*, коли мова йде про людину, зміну стану тощо. Ось зразок неправильного вживання дієслова *статися*: Він (єпископ П. Гойдич) *стався* монахом, бо хотів стати мужем молитви (фраза закінчується правильно: *стати* мужем молитви (Св. 1965, ч. 7-8, стор. 309). З цих мотивів неправильно вживається ця форма в Символі Віри: *Він стався* людиною, зам. *Він став* людиною.¹⁹⁾

Дієслово в формі *належить* так само вживається без частки *-ся*, але в пресі читаємо: А їм *належиться* велика честь (С, 1965, ч. 162).

3) Трапляються й такі префіксно-суфіксні творення дієслів, часто з неправильним словотворенням: *дораджувати* (зам. *радити, давати пораду*): Айзенгавер *дораджував* Ніксонові, щоб... (С, 1965, ч. 169); *закликувати* (зам. *закликати*): Волинська Духовна Консисторія обіжником до духовенства *закликувала* духовенство до ширшої передплати "Шляху" (ВНІУПЦ, 131); *запримічувати* (зам. *помічати*): Ми наче б *не запримічували* цього (Св. 1965, ч. 7-8, стор. 291); *поміщувати* (зам. *поміщати, вміщати, вміщувати*): Таким чином, "Каталог" *поміщує* матеріали, які під сучасну пору являються (є) бібліографічною рідкістю (Суч. 1966, ч. 6, стор. 127), Досить часто *поміщували* ми гостро дискусійні статті... (ВС, 1966, ч. 36) та ін.

В. Трапляються досить часто, численні випадки й дієприкметникових творень, що відступають від літературних норм, від граматичних правил. Як відомо, пасивні дієприкметники минулого часу творяться виключно від інфінітива перехідних дієслів. Тимчасом у мові української преси не завжди дотримується цих правил або вживається невідповідних суфіксів, яких немає в інфінітиві дієслів. Дієприкметники творяться з допомогою суфіксів *-ен-*, *-н-*.

1) Дієприкметники з суфіксом *-ен-*: *задивлений* (задивитись): Та й

праця Костишевського, *задивленого* у пропаговану ним правітчизну всіх слов'ян на заході, ніяк не вирішує ще справи (ЗК, 437), *Задивлені* в чужі наукові досліді, деякі українці... "принесли велику силу великих слів" (ШМ, 123); *полишений* (але й: *залишений*): Олена... молилась за *полишеного* без опіки чоловіка (Св. 1965, ч. 7-8, стор. 321); *розорений* (рос. *разоренный*, укр. *зруйнований*): Йдучи на роботу до Борислава, *розорені* селяни плакали мрію про можливість заробити грошей (ЛУ, 1966, ч. 59); *неомасовлений* (не злитий з масою): *Неомасовлена* одиниця засуджена масою на те, що... (НЗНТШ, 71); *заприсяжений* (скріплений присягою): Можна дістати *заприсяжені* свідчення (С, 1965, ч. 164); *заключений* (рос. *заключенный*, укр. *одружений*): Недавно *заключені* подружжя не надовго охоронятимуть молодих чоловіків від покликання до війська (Там же, 162) та ін.

2) Дієприкметники з суфіксом *-н-*, утворені штучно від дієслів з суфіксом *-ува-* (*-юва-*): *охоронюваний*, *захисуваний* (неправильні творення, бо немає дієслівних форм: *охоронювати*, *захисувати*): Правно *охоронюваний* інтерес (НЗУВУ, 224), Інтерес... правно *захисуваний* (Там же); *розглядуваний* (зам. *розгляданий*): Помітним елементом у лексичному складі *розглядуваних* п'єс Кропивницького є діалектизми (КІУЛМ, 352); але трохи далі: У *розглядааних* п'єсах Старицького мова дійових осіб не з "простонароддя" (стор. 369). Зовсім неможлива в українській мові російська калька: *приниманий* (рос. *принимаемый*): *Принимана* тоді засада традиційності п'яти патріархів не допускала творення нових патріархів (Ч, 720).

СЛОВОСКЛАДЕННЯ

Морфологічним засобом словотворення є також словоскладення, тобто складення основ або цілих слів. Кожне складне слово означає нове поняття, яке відрізняється від тих понять, з яких складається слово. Напр.: *лісостеп* (ліс і степ), *дроворуб* (рубаги дрова) та ін. В мові української преси найбільш поширені складні іменники та прикметники.

а) Складні іменники творяться з різних основ, найбільше з іменникових, рідше першою частиною бувають: числівники і прислівники.

1) Іменникові основи: *віршописання*: В'язниця взагалі сприяє *нахилові* до *віршописання* (ШМ, 107); *віршотворчість*: Віковий досвід *чашої*... *віршотворчості* повинен послужити уроком для письменників червоноруських (ПНІУЛМ, 235); *законопроект*: Конгресу чекають на *вирішення* такі *законопроекти* (С, 1966, ч. 136); *кіношкола*, *кіногромадськість* (М, 1936, ч. 3, стор. 16); *кіновір*: На екрані вже вийшли такі значні *кінотвори* (Там же, 5); *кінокамера*: Наші колеги по *кінокамері* (Там же); *пустинножител* (правильніше: *пустинномешканець*): Прихід Теодосія до гурту Антонієвих *пустинножителів* становить окремий період в житті Печерського монастиря (Ч, 728); *ритмомелодика*: *Ритмомелодика* прози Коцюбинського (КІУЛМ, 549); *світобачення* (але й: *світотвір*): Вона (творча індивідуальність поета) не мислима без власного *світобачення*, *світотвірності* (ЛУ, 1966, ч. 59); *сірколікування*: Сірміонський півострів (Італія)... дає можливість *сірколікування* природними джерелами (РПІ, 111); *словозрїст*: Прислівник дуже часто користується *словозрїстими* (Ю. Шерех, Нарис, 360); *словопотоки*: Особливо яскраві серед них римовані *словопотоки* (КМ, 179); *термінотворення*: Вимога нормалізації *термінотворення*

стає особливо важливою (Там же, 267); *хмарочос*: *Хмарочос* - калька з рос. *небоскреб*, що є калькою з англ. *skyscraper* (*sky* - небо, *scraper* - скребти) (ІСУЛМ, 86).

2) Першою частиною є числівник: *першодрукар*: Івану Федорову судилося стати також *першодрукарем* і українського народу (ПНІУЛМ, 179); *першоелемент*: До мови, як до "*першоелемента* літератури", Коцюбинський ставився з глибокою свідомістю письменника (КІУЛМ, 519); *Одноїстога*: *Духовосубстанціяльна Одноїстога* (ДФМ, 7) та ін.

3) Першою частиною є прислівник: *багатоголосся*: Великим майстром показав себе Коцюбинський в зображенні масових сцен і любовного *багатоголосся*, коли в розмові бере участь кількість людей (КІУЛМ, 532); *животворіння*: І збудний дух *животворінь* їх знов узаконить (ДРГ, 43); *пустомельство*: Та українська справа не вимагає *пустомельства* (ВС, 1965, ч. 36); *багатоводдя*: Тут нема колишнього *багатоводдя*, але ще далеко до безводдя (ЛУ, 1966, ч. 59); *багатоманітність*: Безконечна *багатоманітність* стилів, творчих манер українських художників (М, 1966, ч. 3, стор. 1); *протимитрополит*: В історичній літературі були згоди, що згадуваний в новгородському літописі митрополит Ффрем міг бути *проти-митрополитом*, висланим до Києва проти місцевого самостійного митрополита Іларіона (Ч, 357) та ін.

б) Найбільш поширені в мові української преси і окремих видань, особливо в поетичній мові, складні прикметники. З них найчастіше трапляються прикметникові творення, рідше першою частиною є іменник, а ще рідше - займенник, числівник і прислівник.

1) Прикметникові творення: *ономатопоетичний*: Озвучене *ономатопоетичними* словами сприймання дітьми деталей чи явищ природи (КІУЛМ, 493); *великопростірний*: Почався процес поступової децентралізації земель Київської *великопростірної* імперії (УПК, 112); *задньоязичний* (рос. *задняязычный*, укр. *задньоязиковий*): *Задньоязичні* приголосні (ІСУЛМ, 194); *древньоруський* (рос. *древнерусский*, укр. *староруський*): *Древньоруські* лексичні елементи в німецькій мові (ПНІУЛМ, 111); *древньохристиянський* (рос. *древнехристианский*, укр. *давньохристиянський*): У художніх творах І. Франка втілювалися міфологічні образи жінок... *древньохристиянських* легенд (КШФ, 68); *різногранний*: Ваша праця *різногранна*, висліди плідні (Св. 1965, ч. 7-8, стор. 312); *мовностилістичний*: Принцип у використанні *мовностилістичних* засобів (КІУЛМ, 558); *народнописенний*: Коцюбинський також глибоко знав і любив *народнописенну* творчість (Там же, 543); *внутрішньоощуттєвий*: Коцюбинський збагатив словесні засоби відображення *внутрішньоощуттєвої* сфери людини (Там же, 538); *англомовний*: *Англомовна* преса (С, 1966, ч. 137); *російськомовний*: *Російськомовна* преса (Там же); *живомовний*: Письменник виявив себе майстром *живомовних* діалогів (КІУЛМ, 455); *живородний*: І обширі не будуть *живородні* (ДРГ, 58); *крутоберегий*: Дніпро *крутоберегий* (Шевченко) (ШМ, 104); *образномовний*: Спотворення *образномовних* засобів (КІУЛМ, 296); *ранньослов'янський*, *ранньоісторичний*: Трипільці середнього Наддніпров'я і їхні наслідники були носіями найвищої цивілізації... в добу римської та *ранньослов'янської*, чи в добу *ранньоісторичних* антив (ЧКРУ, 29); *відношкільний*: Придивімося... до нашого *відношкільного* відтинка (ВС, 1965, ч. 36); *високогорий*: В ній світи *високогорі* неозорі (ДРГ, 33); *яровесняний*: Від поцілунку сонця *яровесняного* земля прокинулася (Там же, 30); *буйногрівий*: Вітер *буйногрівий* (Там же, 16); *тайносвітний*: Усюди рух гармонії,

...тягlosti і змін зористих мрій *тайносвітніх* візій (Там же, 6); *творчодійовий*: Зовнішня свобода – це певний зовнішній *творчодійовий* простір (ДФМ, 31); *духововиховний*: Все людство (спирається на) *духововиховних* системах (Там же, 21); *духовокультурний*: Гальяма...*духовокультурного* життя суспільства (Там же, 20); *духовосубстанціальний*: *Духовосубстанціальна* Одноістота (Там же, 7); *гострозорий*: *Гострозорий* розум (Там же, 5) та ін.

2) Першою частиною є іменник: *барвокрилий*: Вранці блиском *барвокрилим* засвітилися в даліні... (ДРГ, 33); *життєзбудні*: Земля утратить сили *життєзбудні* (Там же, 57); *історіотворчий*: Державні мужі, як *історіотворчі* феномени, ...це ті духові елементи... (ДФМ, 34); *комунокитайський*: *Комунокитайські* партизани (С, 1966, ч. 136); *коронокрилий*: І їх породи заступили *коронокрилі* листяні... (ДРГ, 48); *найчуттєзбудніший*: Кругла форма – найідеальніша і тому *найчуттєзбудніша* форма (ДФМ, 14); *народолюбний*: *Народолюбні* почуття (КІУЛМ, 545); *основотворчий*: Буття – це...ланцюг комбінацій...*основотворчої*...*субстанції* (ДФМ, 6); *патріярхорівний*: Митрополит Йосип Сліпий...дістав найвищі признання, ...ставши *патріярхорівним* Архiepіскопом та Кардиналом (С, 1965, ч. 169); *перлозорий*: Які тоді краплини *перлозори* впадуть на груди... (ДРГ, 35); *правдомовний*: Навіть чужинці...жалують за покійним, бо він був для всіх увічливим, *правдомовним* (С, 1966, ч. 136); *родоплемінний*: У *родоплемінному* суспільстві...навіть індивід не протистоїть колективу (НІФУ, 32); *формотворчий*: *Формотворчий* процес запорізького й городового козацтва являється (є) однією з основних проблем історії України (УІ, 1965, ч. 1-2, стор. 28); *цезаропапистичний* (правильно: *цезаропапистський*): Церква *цезаропапистична* доктрина Візантії (Ч, 365) та ін.

3) Першою частиною є займенник: *нецьогосвітній*: Його (Бога) природа *нецьогосвітня* й неприступна для сприймання (ДФМ, 5); *себелюбний*: Його самовідданий вчинок, а не переживання свавільного і *себелюбного* багаття Микити, виступає на першій плян (М, 1966, ч. 3, стор. 30) та ін.

4) Першою частиною є числівник: *кількатисячлітній*: Оригінальна форма *кількатисячлітньої* давности (ДФМ, 15); *мільярдорукій*: У людський вир, загал *мільярдорукій*, кряжі будов зведе угору там (ДРГ, 56); *першопочатковий*: Тому у висліді *першопочаткового* акту діє закон... (Там же, 7); *чотиромоторовий* (але й: *чотирьохмоторний*): *Чотиромоторовий* літак...впав на ліс (С, 1966, ч. 165) та ін.

5) Першою частиною є прислівник: *протиризмський*: Вовючий *протиризмський* грек Никифор (Ч, 765); *навколоцентровий*: Рівномірний рух у світі – лише коловий рух, в якому перебувають космічні тіла у своїх *навколоцентрових* системах (ДФМ, 6) та ін.

ВИСНОВКИ

Тепер можемо зробити висновки. В цій праці ми вказали на деякі лексичні особливості в українській мові, які або відступають від літературних норм, або появились недавно, як новотвори, і чекають на своє визнання як надбання української лексики. Ці особливості ми ілюстрували контекстом, тобто відповідними фразами, які краще пояснюють значення того чи іншого слова, стверджують його вживання в мові української преси. В дужках ми зазначили слова, що вже ввійшли в склад літературного лексикону, або російські слова, що з них скальковане дане слово,

подаючи одночасно правдиво українське слово. Цим самим ми намагалися виділити слова, що є або індивідуальною особливістю якогось автора, або особливістю якоїсь діалектної території, або російськими кальками, якими без потреби засмічується українська лексика.

Та з усім тим ми покладаємо надію на те, що багато з наведених слів, що є особливостями сучасної української літературної лексики, згодом, в міру потреби, стануть загальним надбанням літературної мови. Висловлюємо надію, що цими словами збагатиться словникова продукція. Переживши процес словотворення морфологічно-синтаксичними і морфологічними способами, ці слова ще переживають процес сприймання їх читачем, якщо вони своєю формою не суперечать нормам, як слова, що позначають нові поняття, які виникають на ґрунті розвитку сучасної культури і цивілізації.

Ми можемо вже ствердити нині, що ряд слів уже тепер становить оригінальне творення - чи то в галузі загального культурного життя, чи в галузі індивідуальних властивостей і стилів, чи в галузі літературної майстерності письменників і поетів, як це ми мали можливість спостерігати в галузі словоскладення.

Вкінці можемо ствердити, що словотворення - це великий чинник культури мови, її збагачення новими поняттями, новими формами. Це невичерпне джерело лексичного розвитку, що відіграє велику роль в історії розвитку літературної мови. Але разом з тим можемо ствердити й другий факт, що сучасне словотворення висуває ряд проблем лексикології, що мають стати предметом дальших дослідів. Не всі нові словотворчі форми відповідають нормам літературної мови. Взяти для прикладу хоч би таку конкуренцію форм, як: *оперовий - оперний, округовий - округний, спортовий - спортивний, напруга - напруження, сполучений - з'єднаний чи з'єдинений, філософський - філософічний* та ін.

Це проблеми сучасного мовознавства, бо не кожна прикметникова основа чи основа іменникова може творитися з допомогою того чи іншого суфікса без зміни значення: одні основи вимагають для словотворення тільки суфікса *-ов-*, інші - тільки суфікса *-н-*, ще інші - тільки суфікса *-ськ-* і т.д. А деякі основи, як, напр., *Петр-ів*, становлять собою присвійну форму прикметника і зовсім не потребують творити з них з допомогою прикметникової флексії звичайної форми прикметників: *Петр-овий*, як це ми спостерігали вище. На це подає нам чітку відповідь граматики, і відступ від неї свідчить тільки про незнання або нехтування граматики. Треба знати, що деякі основи в складенні з іншими основами приймають відповідну граматичну форму, напр., прикметник *многословний*, що складається з двох основ і суфікса *-н-*; але в простій формі такий прикметник не існує: немає форми *словний*, але є форма з нарошеною основою *слов-ес-н-ий*.

Отже, словотворення - це надзвичайно складний лабіринт, в якому відбувається розвиток лексики. Але разом з тим цей лабіринт розвитку має свої закони, які треба знати вже з елементарних курсів шкільної граматики і на які треба зважати в щоденній мовній практиці, а не ставати сліпо на шлях механічного словотворення.

ПРИМІТКИ

- 1) Л. А. Булаховський. Введение в языкознание. Ч. II. Москва, 1953, стор. 97.
- 2) Див. А. И. Гвоздев. Современный русский литературный язык. Москва, 1959, стор. 124.
- 3) О. Синявський. Норми української літературної мови. Львів, 1941, стор. 112-113.
- 4) М. А. Жовтобрюх і В. М. Кулик. Курс сучасної української літературної мови. Частина I. Київ, 1961, стор. 194.
- 5) А. П. Коваль. Культура української мови. Київ, 1964, стор. 14.
- 6) Див. М. А. Жовтобрюх і В. М. Кулик. Курс, 200.
- 7) Див. А. И. Гвоздев. Современный русский литературный язык, 125-126. Деякі дослідники додержуються погляду, що слова творяться тільки з двох морфологічних словотворчих елементів. Напр.: від *учити* утворилось *учитель*, від *учитель* - *учительство*; від *колоти* - *проколоти*, від *проколоти* - *проколывати*, від *проколывати* - *попроколывати*.
- 8) До цієї форми автор робить таке ненаукове застереження: "Насамперед уточнимо нашу термінологію: вживаємо вислову "причиновість", "причиновий", а не "причинність, причинний", зважаючи, що слово "причинний" в українській мові має також значення "божевільний". Але це ж гомонім і не суперечить тому, щоб одна форма мала два значення.
- 9) Див. В. Гринченко. Словар української мови. ДВУ, 1925, стор. 666.
- 10) Див. Українсько-російський словник. АН УРСР, Київ, 1962, т. V, 86.
- 11) Див. Г. Голоскевич. Правописний словник. Нью-Йорк, 1952, стор. 379.
- 12) Там же, 419.
- 13) Див. Українсько-російський словник, VI, 284.
- 14) Російсько-український словник, 1948, стор. 320.
- 15) Ми обминаємо тут ще й третій вид - безпрефіксний, який діє переважно при творенні іменників від дієслів і прикметників і виходить за межі цього розділу.
- 16) О. Синявський. Норми, 114.
- 17) Там же.
- 18) Див. М. П. Івченко. Сучасна українська літературна мова. Київ, 1962, стор. 283.
- 19) Див. Російсько-український словник, 1948, стор. 53.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

- А - Америка. Український Католицький Щоденник. Філадельфія, Па.
- ВК - Віра і Культура. Місячник української богословської думки і культури. Вінніпег, Канада.
- ВНІУЩ - Ів. Власовський. Нарис історії української Православної Церкви, IV, 1966.
- ВС - Вільне Слово. Часопис національної одности. Торонто.
- ДРГ - Гнат Діброва. Рух і гармонія. Ньюарк, 1965.
- ДФМ - Гнат Діброва. Фрагменти. Ньюарк, 1962.
- ДШ - Державним шляхом. Неперіодичне видання ініціативної групи Студійного Товариства ім. В. Липинського. Філадельфія, 1965, ч. 2.
- ЗК - Збірник Зенона Кузеді. Записки НТШ, т. СЛХІХ, 1962.
- К - В. Кравченко. Я вибрав волю. Торонто, 1948.
- КІУЛМ - Курс історії української літературної мови. АН УРСР, т. І.
- ІСУЛМ - М. П. Івченко. Сучасна українська літературна мова. Київ, 1962.
- КМ - Про культуру мови. Матеріали республіканської наукової конференції з питань культури української мови. Київ, 1964.
- ЛП - Листи до приятелів. Ньюарк, 1966, чч. 157, 158, 159.
- КУНС - Календар Українського Народного Союзу на 1965 рік.
- КШФ - Ю. Кобелецький. Шевченко і Франко. Київ, 1964.
- ЛУ - Літературна Україна. Орган Правління Спілки Письменників України, Київ.
- М - Мистецтво. Орган Міністерства Культури УРСР, 1966.
- НЗНТШ - Наукові записки НТШ, т. СЛХVI, Нью-Йорк, 1957.
- НЗУВУ - Науковий збірник Українського Вільного Університету, VI, 1956. Мюнхен.
- НІФУ - Нарис історії філософії України. АН УРСР, Київ, 1966.
- НК - Наш Клич. Офіційний орган української колонії в Аргентині.
- НЛ - Новий Літопис. Вінніпег, 1965.
- НШ - Наш Шевченко. Збірник-альманах на 1961 рік. Вид. "Свобода".
- О - Овид, 1964, 1965. Вид. Миколи Денисюка в Чикаго.
- ПНІУЛМ - П. П. Плюш. Нарис з історії української літературної мови. Київ, 1958.
- РПІ - Яр. Рудницький. З подорожей по Італії. Вінніпег, 1965.

РЦ - Рідна Церква. Український Православний Церковно-релігійний журнал.

С - Свобода. Український щоденник. Джерзі Сіті - Нью-Йорк.

Св. - Світло. Український християнський місячник. Торонто, Канада.

Слово - Слово. Календар на 1966 рік. Вид. Вільне Слово. Торонто.

СНУЛМ - О. Синявський. Норми української літературної мови. Львів, 1941 року.

СУД - М. Стахів. Україна в добі директорії УНР. НТШ.

Суч. - Сучасність, Мюнхен, 1965, ч. 12.

УПС - Українське Православне Слово. Баунд Брук, Нью Джерзі. США.

УПК - Український Православний Календар на 1966 рік.

УРЕ - Українська Радянська Енциклопедія. Київ.

Ч - Микола Чубатий. Історія християнства на Русі-Україні, т. I.

ЧКРУ - Микола Чубатий. Княжа Русь-Україна та виникнення трьох східнослов'янських націй. Нью-Йорк, 1964.

ШМ - Шевченко і ми. Наукові записки НТШ, 1965, Нью-Йорк.

ISSUES OF "PAPERS" PUBLISHED:

1. Bohachevsky Daniel, J. U. Dr.: Problems of Ukrainian Learning Abroad. (In Ukrainian).
Lew Vasyl, Ph. D., Prof.: Folklore in the Almanac "Rusalka Dnistrova". (In Ukrainian). (1958).
2. Ostapiak Mykola, Prof.: Isolating the Virus of Asian Influenza from Samples of Gargling the Throat and Autopsy Material. (In Ukrainian). (1958).
3. Smal-Stocki Roman, Ph. D., Prof.: The Impact of the "Sputnik" on the English Language of the U.S.A. (1958).
4. Bohachevsky Daniel, J. U. Dr.: The Ideological Fundamentals of "The November Awakening". (In Ukrainian). (1959).
5. Jaszczun Vasyl, Ph. D.: Religious and Moral-Ethical Tenets of Taras Shevchenko. (In Ukrainian). (1959).
6. Smal-Stocki Roman, Ph. D., Prof.: J.S.C. De Radius, an Unknown Forerunner of Comparative Slavic Literature. (1959).
7. Nazarko Ireneus, OSEM, Ph. D.: Metropolitan Julian Aas-Kuilovsky. (1826-1900). (1959).
8. Smal-Stocki Roman, Ph. D., Prof.: Shevchenko and the Jews. (1959).
9. Mackiw Theodore, Ph. D., Prof.: Mazepa (1632-1709) in Contemporary German Sources. (1959).
10. Vytanovych Illia, Ph. D., Prof.: Social and Economic Tendencies in State Policies of Ivan Mazepa. (In Ukrainian). (1959).
11. Luciw Luke, Ph. D.: Academician Prof. Stephen Smal-Stockyj. (In Ukrainian). (1959).
Wozniak Michael, Acad., Prof.: Stephen Smal-Stockyj and Franko (In Ukrainian). (1959).
12. Manning Clarence A., Ph. D., Prof.: The Role of Mazepa in Eastern Europe. (1960).
13. Kamenetsky Ihor, Ph. D.: Origins of the the New British Imperialism. (1960).
14. Krawciw Pohdan: Fedkovych in the Latest Literary Publications (In Ukrainian). (1961).
15. Pavlovych Petro: The Shevchenko Heritage and M. Kotsiubynsky (In Ukrainian). (1961).
16. Smal-Stocki Roman, Ph. D., Prof.: Discrimination and Bias in Two UNESCO Publications. (1961).
17. Pap Michael S., Ph. D., Prof.: Ukraine's Struggle for Sovereignty, 1917-1918. (1961).

18. Smal-Stocki Roman, Ph. D., Prof.: The Netman Mazepa Traditions of Ukrainian National Government of 1917-23. (In Ukrainian). (1961).
19. Lysiak Roman, M. D.: Role of Non-Tyroxive Protein-Bound Iodine in Idiopathic Erythema Multiforme. (1961).
20. Kovaliuk Jeanette-Yaroslava, B.A.: Shevchenko and Pan-Slavic Ideas. (1962).
21. Holiat Roman S., Dr.: Short History of the Ukrainian Free University. (1964).
22. Sokolyshyn Alexander, Dr.: The Appearance of the Apostol and the Pimer 390 Years Ago in Lviv - Western Ukraine. (In Ukrainian). (1964).
23. Collection of Papers honoring Prof. C. A. Manning. (1964).
24. Smal-Stocki Roman, Ph. D., Prof.: Beginning of Fight for Rebirth of Ukrainian Statehood. (1967).
25. Ostapiak Mykola, Prof.: The Synthesis of the Prof. Volodymyr Brygider's Scientific Work. (1968).
26. Kysilewskyj Constantyn, Ph. D., Prof.: Dialect peculiarities of the Language of Shashkevych. (In Ukrainian). (1968).
27. Hordynsky E.: Terpenes in the Treatment of Cholelithiasis and Hypercholesterolemia (1968).
28. Smal-Stocki Roman, Ph. D., Prof.: George Washington Traditions in Ukraine. (1968).
29. Chaplenko Vasyl, Prof.: Scholarly activities of Prof. P. Kovaliv. (In Ukrainian). (1969).
30. Tkaczuk Ivan, Very Rev.: Scholarly-Theological activities of Prof. P. Kovaliv and his Participation in religious and public Life. (In Ukrainian). (1969).

* *
*

